

*О. П. Свінціцька**здобувач**Міжрегіональної академії управління персоналом*

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Постановка проблеми. Розбудова правової держави та розвиток демократичних засад суспільного життя передбачають визнання пріоритету загальнолюдських цінностей. Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права проголошують, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. У ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Свобода людини є найважливішим благом і необхідною умовою розвитку особи та суспільства загалом, а її порушення – кримінально караним злочином. Особливо актуальною є вона сьогодні також для України, де торгівля людьми (особливо жінками з метою їх сексуальної експлуатації) набула значного поширення [1, с. 112].

Збільшення масштабів такої злочинності становить реальну загрозу для безпеки держави й суспільства, адже вона посилює свої позиції з огляду на монополізацію багатьох видів протиправної діяльності, відсутність надійних механізмів протидії [2, с. 193–194].

Найбільш складне завдання в процесі розслідування торгівлі людьми – виявлення злочинця. Це – складний ретроспективний процес пізнання обставин і подій, що мали місце в минулому, що багато в чому залежить від інформаційного забезпечення досудового слідства. Поряд із доказовою інформацією, що є джерелом формування предмета доказування і наповнення його певним змістом, важливу роль в інформаційному забезпеченні відіграє інформація, що орієнтує в особливостях повного злочину, до якої можна зарахувати також дані про типову ситуацію торгівлі людьми [3].

Втім, як свідчить аналіз слідчої та судової практики, розслідування зазначених злочинів проводиться безсистемно й некваліфіковано, більшість із них залишається нерозкритою, а значна частина направлених до суду справ повертається на додаткове розслідування. Головним чином це зумовлено тим, що практичні працівники не обізнані про види типових слідчих ситуацій і можливості, що надає їх врахування під час реалізації комплексу відповідних засобів їх вирішення. Зазначене, у свою чергу, призводить до нечіткого визначення напрямів розслідування, неналежного обрання комплексу слідчих та інших дій, послідовності їх проведення під час перевірки версій,

втрати цінних доказів й не відповідає завданням кримінального судочинства [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим напрямом розслідування торгівлі людьми присвячували свої праці видатні науковці як України, так і інших держав, зокрема такі: Н.Н. Ахтирська, А.М. Бандурка, В.С. Батиргареева, В.І. Борисов, М.Г. Вербенський, В.К. Весельський, І.О. Воронов, В.Я. Горбачевський, О.Г. Горбунова, В.Л. Грохольський, Н.О. Гуторова, О.М. Джужа, О.І. Козаченко, Д.Г. Казначев, В.А. Козак, Г.Л. Кохан, В.М. Куц, К.Б. Левченко, Я.Г. Лизогуб, О.Л. Маніна, А.А. Небитов, Д.Й. Никифорчук, А.М. Орлеан, В.М. Підгородинський, В.В. Пясковський, В.Б. Розвадовський, Д.Б. Санакоєв, О.В. Святун, Є.Д. Скулиш, Г.К. Смирнов, Є.Ф. Стрекалов, П. Холмс, І.А. Шваб, О.В. Швед та багато інших.

Мета статті полягає в аналізі та виокремленні типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації.

Виклад основного матеріалу. Здебільшого досудове розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації умовно поділяють на три етапи: початковий, наступний (подальший) і завершальний.

Початковий етап торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації – це період проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, часовому чиннику реалізації яких властива так звана невідкладність, і головними завданнями яких є, крім іншого, такі: максимальне підтвердження початкового припущення, що подія, відомості про яку внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань, має ознаки злочину; встановлення особи, яка вчинила злочин.

Наступний (подальший) етап – це період провадження всіх інших слідчих (розшукових) дій, скерованих на ґрунтовне і системне збирання й дослідження доказів у провадженні.

Під час цього етапу розслідування характер типових слідчих дій переважно визначається результатами, отриманими на попередньому етапі. Це може бути комплекс слідчих дій, спрямованих на викриття винного у вчиненому злочині, повідомлення йому про підозру, з'ясування обставин, які з тих чи інших причин залишились невстановленими початковим етапом розслідування, тощо.

Завершальний етап – це заключний період розслідування, що розпочинається моментом прийняття слідчим (прокурором) рішення про закінчення розслідування і завершується складенням обвинувального акта або клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, або ж постановою про закриття кримінального провадження з відповідних підстав.

Під час цього етапу слідчий, після того як за запитом прокурора сторона захисту на виконання вимог ч. 6 ст. 290 КПК надасть доступ до відповідних матеріалів, житла чи іншого володіння, в змозі виконати за потреби відповідні дії: копіювати, фотографувати, безпосередньо оглядати чи в інший спосіб відображати речові докази або їхні частини, документи або копії з них, а також безпосередньо оглядати відповідні житлові чи інші просторові об'єкти, які дотепер йому не були відомі, тощо.

На кожній із цих стадій злочинці вдаються до різних способів, які є різними за характеристикою, ступенем криміналізації, часом тривалості. Вибір їх залежить від кримінальної ситуації, уподобань злочинців, їхнього досвіду, сталості кримінальних зв'язків. Ці способи можуть утворювати самостійні склади злочину або не мати ознак кримінальності у своїй відокремленості від інших прийомів і методів [5].

Правильна оцінка слідчої ситуації має вирішальне значення у визначенні напрямів пошуку слідів злочину, особи, що його вчинила, та висуненні версій [6, с. 27].

Таку позицію підтримують 97% опитаних слідчих органів Національної поліції України. Наприклад, під час опитування вищевказаних респондентів 87% зазначили, що однією з причин низького рівня ефективності розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації є недостатня кількість наукових розробок із питань чітко визначених типових слідчих ситуацій саме на початковому етапі розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації та впровадження відповідної методики у практичну діяльність органів досудового розслідування.

Слідчому необхідно визначити оптимальну послідовність слідчих (розшукових) дій стосовно кожної слідчої ситуації, що виникла під час розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації.

Вивченню слідчих ситуацій і розробленню на їх основі алгоритмів пошуку відомостей про злочин та злочинця, а також рекомендацій із виконання слідчих дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів на різних етапах розслідування приділяло увагу багато криміналістів. Прагнення всебічно охарактеризувати поняття слідчої ситуації та її зміст зумовило існування в літературі великої кількості різних за сутністю визначень і відповідних класифіка-

цій. Незважаючи на те, що рекомендації з цього питання в спеціальній літературі викладені досить змістовно, під час вирішення цього завдання в практиці розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації нерідко виникають складнощі. Особливо це стосується тих випадків, коли жертвою стає людина, що в цьому місці опинилась проїздом, яку в місцевості ніхто не знає і раніше ніколи не бачили [7].

Змістом слідчої ситуації є сума значимої для розслідування інформації (зібраних із кримінального провадження доказів та інших відомостей, отриманих процесуальним шляхом), що є в розпорядженні слідчого до визначеного моменту слідства, а також відомостей про джерела такої інформації [8, с. 49].

Слідча ситуація – це сукупність матеріальної та ідеальної інформації про умови, які, з одного боку, відображають розслідувану подію, а з іншого – обстановку, за якої відбувається той чи інший етап цього розслідування і яка екстраполюється на його завдання, а також шляхи та засоби їх реалізації.

Це поняття є одним із базових у методиці розслідування, оскільки саме слідча ситуація детермінує (диктує) особливості тактики проведення відповідних слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема методики розслідування загалом. Тобто вона обумовлює конструювання слідчих версій, конкретизує поетапно диференційовані завдання розслідування та алгоритм дій слідчого на їх вирішення.

Видається слушним виокремити позицію О.Я. Баєва та В.А. Гуняєва, які на початковому і, як правило, найбільш складному етапі розслідування пропонують виділяти дві слідчі ситуації: – відома подія, яка містить ознаки злочину, проте необхідно встановити наявність злочину та особу, яка його вчинила; – відома особа, в діях якої допускається наявність складу злочину, проте необхідно викрити підозрюваного [9, с. 11].

Сьогодні виокремлюють такі типові слідчі ситуації: встановлена вся сукупність епізодів злочинної діяльності та затримані всі особи, причетні до злочину, які повністю визнають свою вину; встановлена вся сукупність епізодів злочинної діяльності, але окремі особи, причетні до цих злочинів, не визнають своєї вини чи перебувають у розшуку; встановлена вся злочинна група, всі її учасники, але вину свою вони не визнають, немає даних про всі епізоди їхньої злочинної діяльності [10].

Використовуючи як підставу класифікації обсяг і характер початкової інформації, яка відома слідчому на момент виявлення злочину, Н.Л. Гранат і А.Р. Ратінов пропонують виділяти такі види проблемних ситуацій: – наявність злочину очевидна, проте не встановлено особу, яка його вчинила; – відома особа, але сумнів викликає подія,

зокрема чи є в ній ознаки складу злочину; – ситуації, коли і особа, і подія викликають сумніви [11].

Отже, будь-яка діяльність відбувається за певних обставин і перебуває під впливом різноманітних чинників – як внутрішніх, так і зовнішніх. Щодо розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, то одним із них уже традиційно виступає слідча ситуація.

Крім того, в теорії та практиці розслідування злочинів цей процес традиційно поділяється на початковий і наступний етапи. Проблему торгівлі людьми та захисту осіб, які постраждали від неї на таких етапах, передбачається вирішити таким шляхом:

- удосконалення процедури взаємодії правоохоронних органів з іншими органами державної влади в частині протидії торгівлі людьми;

- подальшого проведення інформаційно-освітніх заходів щодо інформування населення про запобігання можливим ризикам потрапляння у ситуації з торгівлею людьми та можливості отримання комплексної допомоги від суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

- навчання для працівників державних установ, що контактують з особами, які постраждали від торгівлі людьми, з питань ідентифікації та взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

- посилити ефективність взаємодії органів виконавчої влади, міжнародних організацій, громадських об'єднань та інших юридичних осіб, що виконують різні функції у сфері протидії торгівлі людьми [12].

Початковий етап розслідування охоплюється періодом досудового розслідування, під час якого на основі первинної інформації проводяться слідчі (розшукові) дії, встановлюються обставини події, ознаки кримінального правопорушення, які необхідні для визначення слідчих ситуацій, побудови версій, планування розслідування, розшуку та затримання підозрюваного [13, с. 261].

З урахуванням природи злочину та об'єктивної закономірності його вчинення поетапно виділяють такі стадії торгівлі людьми:

- 1) підшукування жертви торгівлі, знярядь, засобів та інструментів майбутньої операції з нею, досягнення домовленості із контрагентами злочинної угоди про переміщення жертви та оплату її вартості;

- 2) умовляння або примушення жертви вчиняти певні дії або ухилитися від їх вчинення з метою полегшення вчинення злочину;

- 3) фізичне пересування жертви до замовника за чітко встановленим маршрутом в умовах максимальної конспірації;

- 4) експлуатація жертви, яка, як правило, є найбільш тривалою та включає низку способів ви-

користання, придушення опору жертви, забезпечення контролю за її поведінкою [14].

Типові слідчі ситуації початкового розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації класифікують на різні групи залежно від обсягу та змісту даних, що слугували підставою для відкриття кримінального провадження, обсягу інформації, який має у своєму розпорядженні слідчий про саму подію злочину, і осіб, які до нього причетні. Це такі ситуації:

1. Наявні ознаки торгівлі людьми і відома особа (-и), яка (-и) її вчинила (71,2% вивчених кримінальних справ; 36,2% опитаних оперативних працівників і 32,2% слідчих).

2. Наявні ознаки торгівлі людьми, особа (-и), яка (-и) її вчинила, невідома (23,1% кримінальних справ; 37,5% оперативних працівників і 60,8% слідчих).

3. Наявні ознаки торгівлі людьми і є відомості про злочинця, але місцезнаходження останнього невідоме (5,8% кримінальних справ; 40,8% оперативних працівників і 35% слідчих) [15].

На наш погляд, усі слідчі ситуації в кримінальних провадженнях про торгівлю людьми, що виникають на початковому етапі розслідування, доцільно погодити з вищезазначеною класифікацією залежно від інформації про можливого злочинця.

Серед них можна виокремити такі:

- 1) наявні ознаки торгівлі людьми і відома особа, яка її вчинила;

- 2) наявні ознаки торгівлі людьми, але особа, яка її вчинила, не відома;

- 3) наявні ознаки торгівлі людьми і відомості про можливого злочинця, але місцезнаходження останнього не відоме [16, с. 46].

Розвиваючи й уточнюючи наукові ідеї щодо типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування торгівлі людьми В.В. Пясковського, враховуючи результати аналізу матеріалів кримінальних проваджень досліджуваної категорії, вважаємо типовими слідчими ситуаціями початкового етапу розслідування торгівлі людьми такі:

- є відомості про злочин, всі злочинці затримані;

- є відомості про злочин, окремі учасники злочинної групи затримані, особи інших – невідомі (як правило, невідомими є організатори, керівна ланка організованої групи);

- є відомості про злочин і про особу злочинців, проте вони не затримані;

- є відомості про злочин, проте особа злочинців невідома.

Доцільним є виокремлення типових слідчих ситуацій залежно від етапу здійснюваної злочинної діяльності на момент виявлення ознак злочину або / і затримання підозрюваних і залежно від джерела отриманої інформації про торгівлю людьми [17].

Потрібно брати до уваги періодизацію процесу розслідування на початковий і наступний етапи, завдяки чому слідчі ситуації також можна поділити на ситуації початкового та наступного етапів. Межі цієї періодизації умовні та специфічні для кожного окремого кримінального провадження. Проте виділення типових слідчих ситуацій сприяє формуванню основних напрямів розслідування, пов'язується з якістю та повнотою зібраних даних, що будуть покладені в основу обвинувачення. Залежно від приводів порушення кримінальної справи слідчі ситуації початкового етапу можуть бути такими:

1) відомо про угоду щодо продажу людини між продавцем і покупцем. При цьому в такій ситуації слідчий має дані про особу потерпілого і навіть окремі дані про учасників злочинної угоди, місце їх знаходження;

2) відсутня інформація про місцезнаходження покупця та продавця, при цьому слідчий також володіє інформацією про механізм та обставини вчинення злочину, як у попередній ситуації;

3) відома інформація про посередника та співучасників злочинної операції, але немає даних щодо особи потерпілого, покупця та продавця;

4) інформація про злочин стає відома від самого потерпілого, що став жертвою торгівлі [18].

Установлено також такі типові слідчі ситуації:

а) іноземні громадяни, особи без громадянства або громадяни України можуть бути затримані в пункті перепуски під час проходження митного контролю та перевірки документів. При них можуть бути документи, що посвідчують особу, надають право в'їзду, проживання чи транзитного проїзду територією України, але з явними ознаками повної чи часткової підробки документів;

б) іноземні громадяни, особи без громадянства чи громадяни України можуть прослідкувати територією України, але працівники органів дізнання можуть мати інформацію про вчинення ними злочинів чи те, що вони самі є жертвами торгівлі. Така інформація може свідчити про причетність до злочину працівників паспортно-візової служби, митного контролю, туристичних фірм. Причому особи всіх співучасників можуть бути ще невідомими правоохоронним органам;

в) співробітники оперативно-розшукових підрозділів можуть мати достовірну інформацію про діяльність організованої групи, що спеціалізується на торгівлі людьми та інших злочинах, факт організації такої групи, незаконної міграції [19].

Отже, необхідно визначити чіткі критерії для формування типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації. Це такі:

1) сприятливі умови та несприятливі умови;

2) залежно від обсягу та змісту даних, що слугували підставою для відкриття кримінального провадження;

3) залежно від обсягу інформації, який має у своєму розпорядженні слідчий про саму подію злочину і осіб, які до нього причетні;

4) відомості про джерела отриманої такої інформації (ЗМІ, заява потерпілого, матеріали ОРД тощо);

5) місце вчинення: територія України, територія іншої держави;

6) залежно від категорії потерпілих (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства);

7) залежно від способів торгівлі людьми та їхніх форм;

8) з урахуванням природи злочину та об'єктивної закономірності його вчинення;

9) треба враховувати вік і стать особи;

10) від інформації про можливого злочинця;

11) залежно від етапу здійснюваної злочинної діяльності на момент виявлення ознак злочину;

12) залежно від затриманих підозрюваних;

13) від наявності серії нерозкритих злочинів-торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації.

Окрім вищезазначених критеріїв формування типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, необхідно зазначити, що формування таких ситуацій повинно обов'язково містити саме інформацію про угоду торгівлі людьми, особу злочинця та особу потерпілого, та обов'язково саме місце (на Україні чи за її межами).

Враховуючи вищевказані критерії та ознаки, вивчення матеріалів практики дає змогу виокремити такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації:

1) отримана інформація про угоду щодо продажу людини з метою сексуальної експлуатації: відоме місце вчинення злочину, відома особа потерпілого, встановлені всі учасники злочинної групи;

2) отримана інформація про угоду щодо продажу людини з метою сексуальної експлуатації: відоме місце вчинення злочину, відома особа потерпілого, встановлені не всі обставини та не всі учасники злочинної групи;

3) отримана інформація про угоду щодо продажу людини з метою сексуальної експлуатації: відоме місце вчинення злочину, відома особа потерпілого, не встановлені учасники злочинної групи;

4) отримана інформація про угоду щодо продажу людини з метою сексуальної експлуатації: не відоме ні місце вчинення злочину, ні особа потерпілого, не встановлені учасники злочинної групи;

5) отримана інформація про угоду щодо продажу дитини з метою сексуальної експлуатації;

б) отримана інформація про серію торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації.

Цей перелік ситуаційно є невичерпним, можуть бути також інші функціональні ролі учасників, можливою є ситуація поєднання в одній особі кількох функцій [20] тощо. Кримінальні процесуальні норми реалізуються лише завдяки використанню криміналістичних засобів у різних ситуаціях досудового розслідування [21].

Для визначення типових слідчих ситуацій початкового розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації потрібна наявність щонайменше одного елемента в кожній із цих трьох груп: 1) злочинні дії; 2) засоби, що використовуються для вчинення цих дій; 3) цілі (експлуатація): акт (дія) вербування, перевезення, передачі, приховування або одержання людей; за допомогою погрози, сили та інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або з використанням уразливого стану, або пропозиції платежів чи вигод особі, яка має контроль над жертвою; в цілях експлуатації, що передбачає експлуатацію проституції та інші форми сексуальної експлуатації, примусової праці або послуг, рабство чи подібну до рабства практику, а також вилучення органів [22].

Названі тактичні завдання початкового етапу розслідування вирішуються шляхом проведення наступних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів:

- допит потерпілої особи щодо всіх обставин вчинення злочину;
- призначення судово-медичної, судово-психологічної та (у разі необхідності) судово-психіатричної експертизи потерпілої особи;
- допит свідків злочину;
- одночасне затримання всіх співучасників вчинення торгівлі людьми й обрання щодо кожного з них запобіжного заходу;
- допит підозрюваних у вчиненні торгівлі людьми;
- огляд і обшуки в приміщеннях установ, де здійснювалося вербування людей;
- огляд і обшуки в місцях, де потерпілі переходили злочинцями;
- огляд і обшуки транспортних засобів, за допомогою яких здійснювалось перевезення потерпілих;
- огляд і обшуки в місцях, де потерпілі експлуатувались;
- пред'явлення потерпілим і свідкам дії впізнання осіб підозрюваних у вчиненні торгівлі людьми (у разі необхідності з дотриманням заходів безпеки);
- проведення одночасних допитів між співучасниками, а також з участю потерпілої особи та свідків злочину;

– обшук робочого місця і місця проживання кожного з підозрюваних із метою виявлення та вилучення речових доказів і документів, які підтверджують участь кожного у вчиненні злочину;

– призначення бухгалтерської та фінансово-економічної експертизи діяльності підприємства, статус якого використовувався для пошуку і вербування жертв;

– витребування у відділах віз і реєстрації, паспортних столах, відділах реєстраційної та міграційної служб документів (їхніх копій і примірників), оформлених для виїзду потерпілої особи;

– призначення експертиз вилучених документів (почеркознавчих, техніко-криміналістичних та інших);

– запит і отримання від підприємств, що надають послуги телефонного зв'язку, роздруківок вхідних і вихідних з'єднань співучасників між собою і жертвою торгівлі людьми;

– вилучення і приєднання до кримінального провадження як речових доказів результатів негласного прослуховування і відеоспостереження, здобутих під час негласних розшукових дій і заходів;

– запит у банківських установах інформації щодо отримання підозрюваними грошових переказів, зокрема, за допомогою міжнародної платіжної системи "Western Union" та інших;

– прийняття заходів щодо виявлення і повернення всіх потерпілих від злочинної діяльності викритих злочинців;

– виявлення і допит осіб, що зверталися за послугами фірми злочинців, але не були завербовані з незалежних від злочинців причин (відмовились від виїзду закордон із наявних підозр, страху, із сімейних обставин), допит їх як свідків у провадженні;

– запит інформації щодо майнового стану підозрюваних, а також майна, здобутого злочинним шляхом, накладення на них арешту;

– витребування в банківських установах документів про розрахункові операції та фінансовий стан суб'єкта підприємницької діяльності, статус якої використовувався для пошуку і вербування жертв;

– накладення арешту на банківські рахунки.

Окремо необхідно зупинитися на гл. 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії» чинного КПК. Негласні слідчі дії у чинному КПК мають спеціальне врегулювання, на відміну від попереднього Кодексу, де ці дії регулювалися так само, як і гласні слідчі дії.

Уперше у кримінально-процесуальній доктрині на законодавчому рівні закріплено вичерпний перелік негласних (слідчих) розшукових дій, до яких законодавець зарахував такі: аудіо-, відео-контроль особи, накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмку кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних

мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем, аудіо-, відеоконтроль місця, контроль за вчиненням злочину, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Фіксація процесу та результатів негласних слідчих (розшукових) дій за новим КПК, на відміну від попереднього, повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. Відповідно, спрощується використання документів, складених за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій, порівняно з оперативно-розшуковими діями. Результати негласних слідчих (розшукових) дій використовуватимуться під час доказування на тих самих підставах, що й результати проведення інших слідчих дій [23].

Початковий етап розслідування торгівлі людьми транснаціонального характеру вимагає від слідчого максимальної оперативності дій, повинен бути спрямований на формування первинного уявлення про розслідувану подію, передбачати дії з виявлення й ефективного збирання доказової та орієнтуючої інформації, яка може бути знищена, залучення інтенсивних зусиль до розкриття злочину по гарячих слідах, встановлення і затримання винних, встановлення і надання допомоги потерпілим – жертвам торгівлі людьми. Особливістю першочергового етапу розслідування цих злочинів є необхідність міжнародного співробітництва між країнами викрадення, вербування, транзиту та використання з метою експлуатації потерпілих від торгівлі людьми. У кожному конкретному випадку необхідно використовувати норми законодавства держав для притягнення винних осіб до кримінальної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності [24].

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій за чинним кримінальним процесуальним законодавством має право проводити слідчий, який здійснює розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. У чинному КПК України підстави та порядок, організаційно-тактичні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій закріплено ст. ст. 246–275.

Загальні процедури організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій і використання їхніх результатів у кримінальному провадженні врегульовано Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій і використання їхніх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція), затвердженою спільним наказом Генераль-

ної Прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/936/1687/5 [23].

Висновки. Підсумовуючи викладене, вважаємо важливим зазначити, що розглянуті типові слідчі ситуації та відповідні ним основні напрями розслідування багато в чому є умовними. Останнє пояснюється тим, що запропоновані системи слідчих дій, оперативних та організаційних заходів значною мірою залежать від індивідуальних особливостей ситуацій, що складаються, неповторних і часто випадкових факторів (хвороби або тимчасового від'їзду свідка, відсутності транспорту для переслідування злочинця тощо), які змінюють послідовність запропонованих дій. Тому допускаються також інші можливі алгоритми дій щодо розслідування виділених типових ситуацій, оскільки діяльність слідчих у цьому напрямі виступає як глибоко творчий процес.

Література

1. Набруско М. С. Види матеріалів оперативно-розшукової діяльності, що використовуються у кримінальних провадженнях про торгівлю людьми / М.С. Набруско // Юрист України. – 2013. – № 4. – С. 112–117.
2. Севрук В.Г. Заходи протидії транснаціональному наркобізнесу, що вчиняється представниками окремих етнічних груп / В.Г. Севрук, С.О. Павленко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 2. – С. 193–205.
3. Волкова А.І. Структура криміналістичної характеристики торгівлі людьми / А.І. Волкова // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 27. – С. 174–181.
4. Кудінов А.С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів / А.С. Кудінов // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 15. – С. 1–51.
5. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми / П.В. Горбасенко // Наше право. – 2012. – № 1. – Ч. 1. – С. 126–135.
6. Чернявський С.С. Особливості кримінальних проваджень щодо безвісти зниклих осіб [Текст]: метод. рек. / С.С. Чернявський, О.М. Брисковська, А.А. Вознюк та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 104 с.
7. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті. // Інтернет-сайт: Nebook.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nebook.net/book_rozsliduvannya-navmishnih-vbivstv-zamaskovanih-pd-neshhasnij-vipadok-abo-samogubstvo-na-zaluzhnicnomu-transport_592.
8. Комаринська Ю.Б. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті [Текст]: навч. посібник / Ю.Б. Комаринська, О.І. Галаган – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 124 с.
9. Расследование отдельных видов преступлений. – Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 1985. – 218 с.

10. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П.В. Горбасенко; кер. В.Я. Горбачевський; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Київ, 2013. – 22 с.

11. Гранат Н.Л. Решение следственных задач: учеб. пособие / Н.Л. Гранат, А.Р. Ратинов. – Волгоград: НИИРИО ВСШ МВД, 1978. – 94 с.

12. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 р. [Електронний ресурс]: розпорядж. Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2012 р. № 90-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/90-2012-p>.

13. Ортинський В.Л. Актуальні проблеми взаємодії територіальних і транспортних ОВС у боротьбі зі злочинністю / В.Л. Ортинський // Науковий вісник ЛЮО. – 2004. – С. 3–11.

14. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. / П.В. Горбасенко; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». – К., 2013. – 220 с.

15. Пяковський В.В. Методика розслідування торгівлі людьми: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. / В.В. Пяковський; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 225 с.

16. Протидія торгівлі людьми (законодавчі акти). – К., 2011. – 11 с.

17. Набруско М.С. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі розслідування торгівлі людьми: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. / М.С. Набруско; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2015. – 200 с.

18. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми / П.В. Горбасенко // Наше право. – 2012. – № 1. – Ч. 1. – С. 126–135.

19. Горбасенко П.В. Загальні положення методики розслідування торгівлі людьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / П.В. Горбасенко. – Київ, 2013. – 22 с.

20. Діяльність органів внутрішніх справ по запобіганню торгівлі людьми: навч. посібник / Нац. ун-т внутр. справ. – К.; Х., 2001. – С. 59.

21. Набруско М. С. Значення криміналістичної характеристики торгівлі людьми для розслідування злочинів цього виду / М. С. Набруско // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 216–223.

22. Жаровська Г.П. «Торгівля людьми» як форма організованої злочинної діяльності / Г.П. Жаровська // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 71. – С. 373–379.

23. Орлеан А.М., Пустова О.В. Протидія торгівлі людьми, вчиненої з метою експлуатації праці: навч.-практ. посібник. – К.: «Фенікс», 2013. – 152 с.

24. Філашкін В.С. Криміналістичне забезпечення розслідування торгівлі людьми (міжнародне співробітництво): автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В.С. Філашкін. – Ірпінь: б. в., 2012. – 16 с.

Анотація

Свінцицька О. П. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації. – Стаття.

У статті проаналізовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації. Окремо приділено увагу оцінці слідчої ситуації на початковому етапі, що має вирішальне значення у визначенні напрямів пошуку слідів злочину, особи, що його вчинила, тощо.

Ключові слова: розслідування, початковий етап, типові слідчі ситуації, торгівля людьми, сексуальна експлуатація.

Аннотация

Свинцицкая О. П. Типичные следственные ситуации первоначального этапа расследования торговли людьми с целью сексуальной эксплуатации. – Статья.

В статье проанализированы типичные следственные ситуации первоначального этапа расследования торговли людьми с целью сексуальной эксплуатации. Отдельно уделено внимание оценке следственной ситуации на начальном этапе, что имеет решающее значение в определении направлений поиска следов преступления, лица, его совершившего, и прочего.

Ключевые слова: расследование, начальный этап, типичные следственные ситуации, торговля людьми, сексуальная эксплуатация.

Summary

Svintsitska O. P. Typical investigative situations of the initial stage of the trafficking investigation for sexual exploitation. – Article.

The article analyzes typical investigative situations of the initial stage of trafficking in human trafficking for the purpose of sexual exploitation. Separate attention has been paid to the assessment of the investigative situation at the initial stage, which is crucial in determining the direction of tracing the crime, the person who committed it, etc.

Key words: investigation, initial stage, typical investigative situations, human trafficking, sexual exploitation.